
Studiu privind perspectiva evoluției situației populației de vârstă a treia în contextul crizei pandemice

Assoc. prof. Mădălina-Gabriela ANGHEL PhD (*madalinagabriela_anghel@yahoo.com*)
Artifex University of Bucharest

Abstract

Populația de vârstă a treia se află într-o propoziție oarecum controversată din punct de vedere al unor măsuri de management macroeconomic din România, comparativ cu unele directive ale Uniunii Europene.

Uniunea Europeană a stabilit că populația de vârstă a treia poate și trebuie să fie folosită în continuare în funcție de experiența acumulată și de nevoile economiei naționale. Acesta este un aspect care în România este oarecum controversat, deși s-au făcut unele încercări de a stabili mărirea vârstei de pensionare pentru unele categorii de salariați, care lucrează în special în domeniul învățământului și alte domenii pretabile.

Pe de altă parte, problema populației de vârstă a treia se reduce la veniturile din ce în ce mai reduse pe care le obțin din pensia pe care o primesc. Obiectivul urmărit este să se demonstreze că această perspectivă al realizării unor venituri cât de cât decente pentru populația de vârstă a treia este practic cel mult o teorie, întrucât în domeniul practic nu se poate întâmpla nimic.

Legea pensiilor aplicabilă teoretic în 2020 și 2021 este practic de neluat în considerare de actuala administrație a statului, care încearcă tot felul de ajustări pentru a aproba o nouă lege a pensiilor, care ar trebui să fie mai apropiată de situația concretă din România.

Structura pensionarilor după pensii este destul de dificil de interpretat în condițiile concrete. Astfel, valoarea pensiei în medie pentru pensionari este de cel mult 1.500 Ron, dar mergând în jos vom considera că mulți pensionari, aproximativ 1.600, au pensie sub 732 Ron. Obiectiv discutând cu această sumă și în condițiile în care inflația poate să crească, să o ia cumva în sus, pensionarii au posibilități foarte reduse de a se descurca. Desigur, numărul mare de pensionari, peste 5,1 milioane și pensiile pe care acestea le obțin, exceptând categoriile de pensionari care primesc pensii speciale, dar aceștia sunt un procent redus, evidențiază ceea ce se urmărește să demonstreze și anume că veniturile populației de vârstă a treia sunt suficient de reduse.

În altă ordine de idei, veniturile populației de vârstă a treia sunt afectate și de legislație, care prevede că în contextul în care aceste persoane

din categoria pensionarilor ar dori să lucreze și într-un anumit domeniu trebuie să se hotărască dacă renunță la pensie sau dacă dorește să rămână pensionar.

În condițiile crizei pandemice există puține posibilități ca veniturile persoanelor de vârstă a treia, în speță a pensionarilor, să crească. Aceasta deoarece pe de o parte se pune problema recalculării pensiilor, care durează, iar pe de altă parte creșterea pensiilor a fost înghețată pentru anul 2021, iar indexarea la inflație pentru anul 2020 trenează.

Văzând și nivelul de trai al populației în această vârstă constatăm că s-a redus coșul de cumpărături și mai mult decât atât, calitatea acestora s-a diminuat și mai mult. În perspectivă situația pensionarilor și a veniturilor acestora va fi o problemă majoră, care efectiv nici nu se poate rezolva ținând seama că deja 54% din Produsul Intern Brut al României este afectat de datoria internă și externă.

Prin acest articol s-a urmărit să se pună în evidență situația acestei categorii, care nu este mică, de peste 5,1 milioane de persoane, la care se vor adăuga și alte categorii care vor trece în această categorie, ținând seama că piramida vârstelor din țara noastră este încă concentrată spre personalul mai aproape de vârstă a treia decât a populației din categoria salariaților.

Consider că prin ceea ce s-a demonstrat în acest articol, analizând evoluția numărului de pensionarii și a veniturilor acestora din pensie, constituie un punct de vedere solid, care trebuie avut în vedere de către toți factorii, mai ales de cei decidenți.

Cuvinte cheie: pensionari, asigurări sociale, directive europene, PIB, crize.

Clasificare JEL: I10, P44

Introducere

Articolul situația populației de vârstă a treia în contextul crizei pandemice a pornit de la faptul că situația acestei categorii de persoane (pensionari) s-a agravat foarte mult în condițiile crizei sanitare, a pandemiei coronavirus. În acest context legea pensiilor, care era în aplicare, nu a mai fost luată în considerare la stabilirea bugetului consolidat pentru anul 2021. Astfel, de la o creștere prevăzută în lege de 40% în septembrie 2020 s-a efectuat doar o majorare de 14%, iar diferența pe 26% a rămas în discuție că ar putea să fie avută în vedere și forme variate și diverse, dar nu înainte de sfârșitul anului 2021.

Am inventariat apoi posibilitatea ca legea pensiilor acum în vigoare să fie înlocuită cu altă lege a pensiilor pe baza unor recalculări, dar care va dura poate trei ani și în felul acesta se blochează practic creșterea veniturilor pensionarilor.

În cadrul articolului s-a pornit de la faptul că numărul pensionarilor în anul 2020 a scăzut cu 29.000 datorită mortalității comparativ cu anul 2019, dar că aceștia în perioada următoare a anului 2021 și următorii probabil se va menține la un nivel aproximativ egal cu cel de acum și va reprezenta o problemă de importanță majoră pentru această categorie de persoane.

În articol m-am referit la numărul mediu de pensionari, am analizat pensia medie lunară. De asemenea, m-am referit la pensia medie de asigurări sociale de stat, precum și indicele pensiei reale, care a ținut seama de indicele prețurilor de consum.

Am recurs la prezentarea de tabele și reprezentări grafice pentru a ușura înțelegerea și interpretarea mai corectă a datelor pe care le-am luat în discuție, ușurând cititorului să înțeleagă mai bine această situație.

M-am referit în continuare la o analiză și interpretare a situației pensionarilor în anul 2020 pe baza datelor publicate de Institutul Național de Statistică și Eurostat. Am constatat că pensionarii de asigurări sociale dețin ponderea de aproape 100% (99,98%) din numărul total de pensionari de asigurări sociale de stat, iar în categoria pensiilor am identificat că pentru limită de vârstă sunt 78,4% din cadrul pensionarilor de asigurări sociale. M-am ocupat de pensia medie de asigurări, efectuând o analiză completă asupra structurii pensionarilor după categoriile principale și anume pensii de asigurări de stat pentru limită de vârstă, pensia anticipată, pensia anticipată parțială, pensiile de invaliditate și pensiile de urmaș.

Pe baza datelor prezentate în acest studiu s-a relevat pregnant faptul că în cadrul structurii populației de vârstă a treia a crescut ponderea pensionarilor de invaliditate și urmași, care se menține la un nivel ușor peste 732 Ron invaliditate și 817 Ron pentru pensiile de urmaș.

Expunând în acest mod datele, însoțite de tabele și grafice sintetice, rezultă clar că perspectiva populației de vârstă a treia va fi una mult mai dificilă în anul 2021 și în anii următori, mai ales datorită faptului că resursele bugetare nu pot acoperi această nevoie de venituri, context în care nici măcar indexarea pensiilor cu rata inflației în 2020 nu s-a realizat.

Există directive ale Uniunii Europene care se referă la situația populației de vârstă a treia, dar rezultă că în România este mult mai dificil de aprobat și aplicat aceste prevederi ale directivelor europene. Datele din acest articol pot fi completate prin metode statistico-econometrice referitoare la corelația dintre numărul de salariați și pensionari, corelația numărului de salariați cu evoluția Produsului Intern Brut sau a cheltuielilor bugetare. Așadar în acest articol nu am efectuat o analiză de sine stătătoare completă și decisivă, existând posibilități ca cei interesați să facă propriile analize și interpretări.

Literature review

Andonov, Hochberg și Rauh (2018) au studiat măsura în care deciziile de investiții afectează performanța fondurilor pensii publice. Anghel și Iacob (2020) au efectuat un studiu categoriile de pensionari și mărimea pensiilor din România. Anghel și Anghelache (2018) au subliniat dificultatea sporită pentru populația ocupată având în vedere numărul mare de pensionari existenți în România. Anghelache, Voineagu și Anton-Carp (2011) au prezentat algoritmul de calcul al pensiilor în România. Barr și Diamond (2009) au arătat că diversele sisteme de pensii suportă riscurile în mod diferit și înregistrează efecte diferite în funcție de generație și sex. Cai și Stoyanov (2016) s-au orientat spre studiul diferențelor demografice între țări. Chen, Beetsma, Ponds și Romp (2016) și-au îndreptat cercetările în zona identificării avantajelor împărțirii intergeneraționale a riscurilor prin pensii finanțate private și prin datoria publică. O temă similară este abordată de către Draper, Westerhout și Nibbelink (2017). Novy-Marx și Rauh (2011) care au prezentat un calcul al valorii actuale a datoriilor pentru pensii a angajaților din sistemul public. St. Clair și Martinez Guzman (2018) au studiat factorii determinanți ai declanșării reformei pensiilor. Vogel, Ludwig și Börsch-Supan (2017) au abordat o serie de aspecte referitoare la angajarea lucrătorilor în vârstă și prelungirea vârstei de pensionare.

Metodologie

În vederea ușurării înțelegerii studiului efectuat am redat în continuare unele aspectele metodologice utilizate de Institutul Național de Statistică și Eurostat. Astfel, colectarea datelor s-a realizat prin rapoarte statistice completate prin auto-înregistrare, de către personalul din compartimentele de specialitate ale caselor de pensii. În acest context, rapoartele statistice sunt completate de Casa Națională de Pensii Publice (pentru pensionarii de asigurări sociale de stat și pensionarii proveniți din fostul sistem de asigurări pentru agricultori), Ministerul Apărării Naționale, Ministerul Afacerilor Interne, Serviciul Român de Informații, Ministerul Culturii și Identității Naționale și Casa de Asigurări a Avocaților.

În ceea ce privește umărul mediu total al pensionarilor acesta cuprinde totalitatea pensionarilor din România indiferent de sistemul de pensii, respectiv sistemul public de pensii și sistemele neintegrate sistemului public de pensii. De asemenea, numărul mediu al pensionarilor din sistemul asigurărilor sociale cuprinde: pensionarii de asigurări sociale de stat, pensionarii proveniți din fostul sistem de asigurări pentru agricultori, pensionarii de asigurări sociale din cadrul Ministerului Apărării Naționale, Ministerul Afacerilor Interne și Serviciului Român de Informații, pensionarii de asigurări sociale din evidența

Ministerului Culturii și Identității Naționale și pensionarii de asigurări sociale din evidența Casei de Asigurări a Avocaților.

În ceea ce privește pensia medie lunară aceasta se determină luând în calcul sumele pentru pensiile tuturor categoriilor de pensionari plătite de casele de pensii mai sus menționate și se calculează prin raportarea sumelor cuvenite pensionarilor existenți în plată în trimestrul/anul de referință la numărul mediu lunar al acestora înmulțit cu 3 (luni) respectiv 12 (luni).

Pensiile se clasifică în următoarele categorii: pensie pentru limită de vârstă, pensie anticipată, pensie anticipată parțială, pensie de invaliditate, pensie de urmaș, ajutor social tip pensie și pensii IOVR. Astfel, pensia pentru limită de vârstă se cuvine persoanelor care îndeplinesc, cumulativ, la data pensionării, condițiile privind vârsta standard de pensionare și stagiul minim de cotizare sau în specialitate, după caz, prevăzute de Legea nr. 263/2010. Pensia anticipată se cuvine, cu cel mult 5 ani înaintea împlinirii vârstei standard de pensionare, persoanelor care au realizat un stagiul de cotizare cu cel puțin 8 ani mai mare decât stagiul complet de cotizare prevăzut de Legea nr. 263/2010. Pensia anticipată parțială se cuvine, cu cel mult 5 ani înaintea împlinirii vârstei standard de pensionare, persoanelor care au realizat stagiul complet de cotizare, precum și celor care au depășit stagiul complet de cotizare cu până la 8 ani. Pensia de invaliditate se cuvine persoanelor care și-au pierdut total sau cel puțin jumătate din capacitatea de muncă, din cauza unor afecțiuni specificate de legislația în vigoare. Pensia de urmaș se cuvine copiilor și soțului supraviețuitor, dacă susținătorul decedat era pensionar sau îndeplinea condițiile pentru obținerea unei pensii. Copiii au dreptul la pensie de urmaș: până la vârsta de 16 ani, dacă își continuă studiile într-o formă de învățământ organizată potrivit legii, până la terminarea acestora, fără a depăși vârsta de 26 de ani și pe toată durata invalidității de orice grad. Pensiile IOVR se acordă invalizilor și accidentaților de război, urmașilor celor morți sau dispăruți în război, precum și urmașilor foștilor pensionari invalizi și accidentați de război și se stabilesc potrivit prevederilor Legii nr. 49/1999 privind pensiile IOVR. Ajutorul social tip pensie se plătește din Bugetul Asigurărilor Sociale de Stat, această categorie de pensie fiind acordată în baza Legii nr. 27/1966 privind pensiile de asigurări sociale de stat și pensia suplimentară, act normativ abrogat.

Pensia reprezintă dreptul bănesc stabilit prin decizia de pensie; pensia medie nominală netă pentru calculul pensiei reale se stabilește prin deducerea impozitului din sumele cuvenite drept pensii și a contribuției de asigurări sociale de sănătate. Numărul pensionarilor beneficiari de indemnizație socială pentru pensionari reprezintă numărul pensionarilor din sistemul de pensii pentru care nivelul cuantumului pensiei cuvenit sau în plată se situează sub nivelul indemnizației sociale conform OUG nr.6/2009.

Pensia reală exprimă contravaloarea mărfurilor și serviciilor care pot fi cumpărate, respectiv utilizate, cu pensia medie nominală netă într-o anumită perioadă de timp, comparativ cu altă perioadă, având în vedere evoluția prețurilor de consum și a tarifelor serviciilor. Indicatorul se determină luând în calcul sumele corespunzătoare pentru pensiile plătite pensionarilor de asigurări sociale de stat, pensionarilor MAPN, MAI, SRI, iar indicele pensiei reale se calculează ca raport între indicele pensiei nominale și indicele prețurilor de consum.

Date, rezultate și discuții

Analizând situația populației de vârstă a treia în anul 2020, constatăm că numărul mediu de pensionari a fost de 5,128 milioane de persoane, în scădere cu 29.000 de persoane față de anul precedent, iar numărul mediu de pensionari de asigurări sociale de stat a fost de 4,675 milioane de persoane, în creștere cu 3.000 de persoane față de anul precedent. În același timp pensia medie lunară, determinată luând în calcul sumele pentru pensiile tuturor categoriilor de pensionari, a fost de 1500 Ron, în creștere cu 16,1% față de anul precedent. În ceea ce privește pensia medie de asigurări sociale de stat, aceasta a fost de 1.450 Ron, iar raportul dintre pensia medie nominală netă de asigurări sociale de stat pentru limită de vârstă cu stagiul complet de cotizare și câștigul salarial mediu net a fost de 52,0%, mai mare comparativ cu 48,4% în anul precedent. De asemenea, indicele pensiei medii reale față de anul precedent calculat ca raport între indicele pensiei nominale pentru calculul pensiei reale și indicele prețurilor de consum a fost de 112,2%. Datele analizate sunt structurate în tabelul numărul 1 și prezentate în graficul numărul 1.

Numărul mediu al pensionarilor și pensia medie lunară

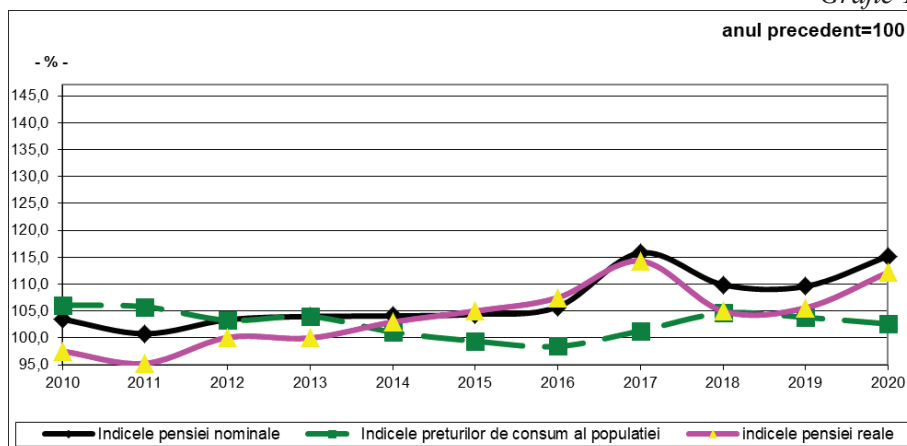
Tabel 1

	Numărul mediu		Pensia medie	
	- mii persoane -		- lei lunar -	
	2019	2020	2019	2020
TOTAL	5157	5128	1292	1500
<i>din care, după nivelul de pensionare:</i>				
Asigurări sociale	5155	5127	1293	1500
din care, de asigurări sociale de stat	4672	4675	1247	1450
<i>din care, asigurări sociale după categorii de pensii:</i>				
A) Limită de vârstă	3992	4021	1453	1680
B) Pensie anticipată	19	16	1511	1814
C) Pensie anticipată parțial	92	91	1179	1440
D) Invaliditate	514	475	671	732
E) Urmas	538	524	710	817

Sursa: Comunicat INS nr. 77 / 30 martie 2021

Evoluția indicelui pensiei nominale și a indicelui prețurilor de consum în perioada 2010-2020

Grafic 1

Interpretând datele structurate în tabelul numărul 1 și prezentate grafic mai sus, constatăm că în anul 2020 comparativ cu anul precedent, numărul mediu de pensionari a scăzut cu 29.000 de persoane, iar cel al categoriei aparținând asigurărilor sociale de stat a crescut cu 3.000. În același timp pensia medie lunară și pensia medie de asigurări sociale de stat au crescut comparativ cu același an, cu 16,1%, respectiv cu 16,3%.

În ceea ce privesc pensionarii de asigurări sociale, aceștia dețin ponderea majoritară de 99,98% în numărul total de pensionari. De asemenea, pensionarii de asigurări sociale de stat reprezintă 91,18% în totalul celor de asigurări sociale.

Analizând situația pe categorii de pensii, constatăm că numărul pensionarilor pentru limită de vârstă a fost preponderent și anume de 78,4% în cadrul pensionarilor de asigurări sociale. Pensionarii cuprinși în categoriile de pensii anticipată și anticipată parțial au reprezentat 2,1%.

În ceea ce privește raportul pe total dintre numărul mediu de pensionari de asigurări sociale de stat și cel al salariaților, acesta a fost de 9 la 10. În profil teritorial, acest raport prezintă variații semnificative de la numai 4 pensionari la 10 salariați în județul Ilfov, la 16 pensionari la 10 salariați în județul Teleorman, 15 la 10 în Giurgiu și Vaslui și 14 la 10 în Botoșani. De asemenea, pensia medie de asigurări sociale de stat a variat cu discrepante semnificative în profil teritorial, ecartul dintre valoarea minimă și cea maximă fiind de 773 de Ron, cu 1.152 Ron în județul Botoșani, 1.160 Ron în Giurgiu, 1.178 Ron în Vrancea, față de 1.925 Ron în județul Hunedoara, 1.831 Ron în Municipiul București și 1.720 Ron în județul Brașov.

În ceea ce privește numărul total al beneficiarilor prevederilor OUG nr.6/2009 privind instituirea pensiei sociale minim garantate în anul 2020, acesta a fost de 968.400 de persoane, din care 800.800 de persoane din sistemul asigurărilor sociale de stat, reprezentând 17,1% din totalul pensionarilor din această categorie, 152.700 de persoane din rândul pensionarilor proveniți din fostul sistem pentru agricultori, reprezentând 57,5% din totalul acestora și 14.900 de persoane din sistemul militar, reprezentând 2,1% din totalul acestei categorii.

Concluzii

Articolul realizat pe studiul efectuat în legătură cu situația populației de vârstă a treia conduce la unele concluzii pertinente. În primul rând, rezultă că atât în dinamică, cât și comparativ cu situația veniturilor pensionarilor din alte țări membre ale Uniunii Europene, România se află foarte departe de a accesa și a se încadra în directivele europene, vizând nivelul mediu preconizat al veniturilor pensionarilor. Pe de altă parte, aceasta are la bază faptul că salariile medii brute și nete sunt departe a fi în concordanță cu prevederile Uniunii Europene.

O a doua concluzie este aceea că România nu poate face eforturi pentru a crește veniturile populației de vârstă a treia întrucât rezervele bugetare sunt foarte limitate în contextul în care în prezent 54% din Produsul Intern Brut este grevat de datoria internă și externă pe care o are România. Viitoarele împrumuturi pentru diverse alte motive din cadrul economiei naționale vor îngreuna și mai mult posibilitatea ca să se întreprindă măsuri de creștere a veniturilor populației.

Programul de redresare și reziliență al Uniunii Europene este grevat la rândul lui de faptul că încă nu s-au luat aceste decizii și nu este exclus ca aplicarea practică a acestui program să întârzie. Să nu uităm că în perspectiva grevării Produsului Intern Brut se poate ajunge ca datoria să depășească 60-65%, ceea ce ar face din România o țară care intră teoretic în incapacitate de a rezolva problemele interne. Cred că oricum programele de redresare și reziliență nu vor fi îndreptate cu precădere pentru alocarea acestora pentru creșterea veniturilor populației.

Întârzierea recalculării pensiilor care se prevede în viitorul proiect al legii pensiilor pe care actualul guvern dorește să o adopte va dura și nu va conduce sub nici o formă la creșteri deosebite ale pensiilor populației de vârstă a treia (pensionari).

În finalul concluziilor putem sublinia că este absolut necesar să se facă unele eforturi pentru ca măcar la categoriile de pensionari cu acea pensie cu puțin peste 700 sau 800 Ron să se găsească o posibilitate de a se majora

prioritar și cu un procent mai consistent față de restul pensionarilor. Oricum și la populația de vârstă a treia (pensionari) media pensiei anuale de 1.500 de Ron este oricum ne semnificativă ținând seama de cheltuieli pe care le au de efectuat pensionarii pentru ași asigura sănătatea și un nivel de trai de subzistență, căci nu putem spune nivel decent de trai.

Bibliografie

1. Andonov, A., Hochberg, Y., Rauh, J. (2018). Political Representation and Governance: Evidence from the Investment Decisions of Public Pension Funds. *The Journal of Finance*, 73 (5), 1967-2466
2. Anghel, M.G., Iacob, Ș.V. (2020). Study on the situation of pensioners and the level of pensions in Romania. *Romanian Statistical Review, Supplement*, 10, 40-50
3. Anghel, M.G., Anghelache, C. (2018). Analysis of the evolution of the number of pensioners and pensions in Romania. *Theoretical and Applied Economics*, XXV (2018), No. 2(615), Summer, 187-194
4. Anghelache, C., Voineagu, V., Anton-Carp, A. (2011). Elemente teoretice și practice privind algoritmul de calcul al pensiilor. *Romanian Statistical Review Supplement*, Trim. 3, 107-119
5. Barr, N., Diamond, P. (2009). Reforming pensions: Principles, analytical errors and policy directions. *International Social Security Review*, 62 (2), 5-29
6. Cai, J., Stoyanov, A. (2016). Population aging and comparative advantage. *Journal of International Economics*, 102, 1-21
7. Chen, D., Beetsma, R., Ponds, E., Romp, W. (2016). Intergenerational risk-sharing through funded pensions and public debt. *Journal of Pension Economics and Finance*, 15 (2), Cambridge University Press, April, 127-159
8. Draper, N., Westerhout, E., Nibbelink, A. (2017). Defined benefit pension schemes: a welfare analysis of risk sharing and labour market distortions. Cambridge University Press, *Journal of Pension Economics and Finance*, 16 (4), 467-484
9. Novy-Marx, R., Rauh, J. (2011). Public Pension Promises: How Big Are They and What Are They Worth?. *Journal of Finance*, 66 (4), 1211-1249
10. St. Clair, T., Martinez Guzman, J.P. (2018). Contribution volatility and public pension reform. *Journal of Pension Economics & Finance*, 17 (4), 513-533
11. Vogel, E., Ludwig, A., Börsch-Supan, A. (2017). Aging and pension reform: extending the retirement age and human capital formation. *Journal of Pension Economics and Finance*, 16 (1), 81-107